

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ר ע
בעריכת נחמה לינבויץ
שנת העשרים ותשע

גליון אחרי-סות לא הופיע.

קדושים (תש"ל)

י"ט ט"ו

29
ק"י

א. לא תעשו עול במשפט, לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול.

העסק דבר: באמת כל עול אסור, אלא משום שנשיאת פני דל והדר פני גדול בטעם שאין עומד במשפט הוא דבר ישר ואיננו עול כלל, משום הכא הזהיר הכתוב דמכל מקום הוא עול במשפט, שהרי יוצא מעומק הדין שחתוכו הוא לכל אדם בשות. אבל אם נעשה פשר או פסקי בעל הבית איננו עול כלל.

- (1) מה הקושי בפסוקנו שאותו רצה ליטב?
- (2) מה הם סמני הפסוק שבהם יש למסק את פסוקנו ע"פ פירושו?
- (3) כיצד מבין בעל העסק-דבר כאן את המושג "גדול"?

ב. לא תעשו עול במשפט

אור החיים: אזהרה זו באה לנעלי-דין שלא יערימו לזכות כפי הדין והוא עול... ושעור אומר "עול במשפט" הוא - במשפט אשר ישפטו הדינים, שלא יסובבו שיחיה בו עול, כי הדין שופט ע"פ הטענות אשר יסדרו לפניו.

- (1) במה שונה פירוש זה מפירושו של בעל העסק-דבר?
- (2) מה הגורמים (בסגנון, גלשון וכו') שדחפוהו לפרש כך?

ג. לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול

המלבי"ם: גדר "נשיאת פנים" שמעביר איזה פשע ורוע ענין שיש בו, ומותר לו. כמו (בר' ל"ב) "אולי ישא פני", ולפעמים נושאים לאחר פנים בעבורו, כמו (בר' י"ט) "הנה בשאתי פניך לבלתי הפכי את העיר".

ההדר הוא היופי החיצוני המיוחד לכל דבר שהוא נהדר בעינו, כמו "פרי עץ הדר", "הדר הכרמל" - הוא ההדר במיני הצמח.

הדר המלכות הוא רב עם (משלי י"ד כ"ח "ברב עם הדרת מלך") "הדר זקנים - שיבה" (משלי כ' כ"ט)... וכו'. ובזה הוא סובדל מן "ההוד" שהוא ענין הפנימי, הצוררי המיפה את הענין מצד צורתו, כל אחד כפי מה שהוא, "הוד נחרו אימה" (איוב ל"ט); "הוד מלכות", כל זה ענין פנימי, ועל כן לא נמצא סמנו בפעלים ונמצא (תהל' קמ"ה) "הדר כבוד הודך", שהיא התגלות ההוד העצמי ע"י הדר החיצוני.

וכל מקום שנמצא "הוד" ו"הדר" רצונו לומר ההוד העצמי הצוררי וההדר החיצוני... ואמר במדרש על (תהל' ק"ד) "הוד והוד לבשת", "מלך בשר ודם - אם גבור אינו באה, ואם באה אינו גבור, אבל הקבה"ו ב' דברים יש בו ההוד וההדר", ר"ל ההוד הוא הגבורה והכח העצמי וההדר הוא כפי מה שמתגלה לאחרים בהדר מלכותו...

- (1) הסבר ע"פ זה למה נאמר לגבי הדל - נשיאות פנים ולגבי הגדול ההדר?
- (2) איך יש לפרש לפי דבריו את הפסוק המקביל לפסוקנו בס' שמות כ"ג ג': "ודל לא תהדר בדיבוק?"

ד. לא תשא פני דל

ספרא: שלא תאמר עני הוא זה והואיל ואני והעשיר הזה חייבים לפרנסו, אזכנו ונמצא מתפרנס בנקיות.

רש"י: שלא תאמר עני הוא זה והעשיר חייב לפרנסו, אזכנו בדין ונמצא מתפרנס בנקיות.

- (1) מה קשה להם בפסוקנו?
- (2) מה פירוש המושג "מתפרנס בנקיות"?
- (3) מה ראה רש"י לשנות מלשון מקורו?

ה. י"ט ט"ו לא תשא פני דל ולא תהדר פני גדול

דברים א' י"ז   כקמן בגדול תשמע   עיין לחלו

(גליון קדושים)

השנה דברי רש"י לפסוקנו לדברי רש"י שם

רש"י ויקרא י"ט ט"ו:

ד"ה לא תשא פני דל: ע' לעיל בשאלה ד'

ד"ה ולא תהדר פני גדול: שלא תאמר עשיר הוא זה, בן גדולים הוא זה, האיך אבישנו ואראה בבשתו? עונש יש בדבר! לכך נאמר "ולא תהדר פני גדול".

(ע"פ ספרא)

רש"י דברים א' י"ז

ד"ה כקטן כגדול תשמעו

שלא תאמר זה עני הוא ותברו עשיר ומצוה לפרנסו, אזכה את העני ונמצא מתפרנס בנקיות.

ד"א: שלא תאמר היאך אני פוגם כבודו של עשיר זה בשביל דיגרי? אזכנו עכשיו לכשיוצא לחוץ, אומר לו: "תן לו, שאתה חייב לו".

(ע"פ ספרי)

1) במה נבדל החלק השני בדברי רש"י בדברים מן החלק השני בדבריו כאן?

2) מה ראה רש"י - שלא לפרש גם אצלנו כשם שפרש בדברים בד"א? (וחלא בד"ה לא תהדר פני גדול פרש כמו בדברים!).

1. בצדק תשפוט עמיתך

ספרא: שלא יהא אחד מדבר כל צרכו, ואחד אתה אומר לו: "קצר בדבריך!" שלא יהא אחד עומד ואחד יושב.

רמב"ם הל' סנהדרין כ"א הלכה א' ג'.

מצות עשה לשפוט השופט בצדק, שנאמר "בצדק תשפוט עמיתך". איזהו צדק המשפט? זו השואת שני בעלי דינין בכל דבר. לא יהיה אחד מדבר כל צרכו ואחד אומר לו: "קצר בדריך", ואל יסביר פנים לאחד וידבר לו רכות וירע פניו לאחד וידבר לו קשות. שני בעלי דינין שהיה אחד מהם מלוכש בגדים יקרים והשני מלוכש בזווין, אומר למכובד: "או הלבישהו כמותך עד שתדון עמו או לכוש כמותו עד שתהיו שוין; אחר כך תעמדו בדיון".

לא יהיה אחד יושב ואחד עומד אלא שניהם עומדים. ואם רצו בית דין להושיב את שניהם - מושיבין, ולא ישב אחד למעלה ואחד למטה אלא זה בצד זה...

מה ראו חז"ל ובעקבותיהם הרמב"ם - לפרש כך ולא כפי שנראה מטשטשות הפסוק?

2. בצדק תשפוט עמיתך

רש"י: כמשמעו.

ד"א: הוי דן את חברך לכף זכות.

(ופרשו הרמב"ם בפירוש המשניות בפרקי אבות א' ר': ענינו כשיחיה אדם שלא תדע בו אם צדיק הוא אם רשע, ותראהו שיעשה מעשה או יאמר דבר, שאם תפרשהו על דרך אחת יהיה טוב ואם תפרשהו על דרך אחרת יהיה רע, קח אותו על הטוב ולא תחשוב בו רע).

xx 1) מה ראה רש"י לומר שהוא "כמשמעו", מאחר שאם לדעתו הוא כמשמעו - מה צורך לומר שהוא כמשמעו?

2) בעל ספר הזכרון על רש"י (בפ' ראה)

קבלנו מרבתינו נוחי נפש, שכל מקום שנמצא ד"א לא בא אלא מחמת דוחק שראה בעל המאמר החוץ בפירוש הראשון, או בטעם הראשון, שאלמלא לא ראה בו דוחק, לא היה אומר ד"א.

מה ראה רש"י במקומו להביא פירושו השני ד"א?

חשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ, קרית משה ירושלים.